

Eenzaam sterven in een kille cel

Liga voor Mensenrechten reikt prijs uit aan wie overleed in de gevangenis

- ▶ Ongeveer vijftig sterfgevallen per jaar in de gevangenis
- ▶ Een op de drie door zelfmoord, acht keer meer dan buiten
- ▶ Ook aan gebrekkige medische zorg zijn veel overlijdens te wijten

Lieve WOUTERS

Al ettelijke keren tikte het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ons land op de vingers voor schendingen van de mensenrechten in onze gevangenis. In het ergste geval moeten gedetineerden die wantoestanden met hun leven bekopen. Daarom reikt de Liga voor Mensenrechten dit jaar haar Prijs voor de Mensenrechten uit aan al wie overleed in de gevangenis.

„Dapper”, noemt adjunct-hoofdaalmoezenier van het gevangeniswezen Herman Van Holsbeek die keuze. „De publieke opinie ligt niet wakker van het lot van gedetineerden en nog minder van dat van dode gedetineerden. Het vergt moed om het voor hen op te nemen.”

Van Holsbeek maakte in zijn loopbaan als aalmoezenier in de gevangenis van Sint-Gillis en later in Leuven Centraal meermaals een overlijden mee. Zo was er Michel, die na zeventien jaar in de gevangenis werkte aan zijn terugkeer naar de samenleving. „Via uitgaanspermissies ging hij geregeld naar zijn moeder en ook met zijn kinderen en hun moeder had hij het contact kunnen herstellen”, vertelt de aalmoezenier. „Op een nacht, vlak

vóór zijn vrijlating, is hij plotseling gestorven. Iedereen was erg geschrokken. We deden toen zowel een begrafenis buiten met de familie als binnen in de gevangenis. Ook daar hebben mensen op zo'n moment immers nood aan nabijheid. Het valt me telkens op hoe belangrijk gedetineerden het vinden om een kaars te kunnen aansteken.”

Van Holsbeek herinnert zich ook een man van 32 die plotseling overleed aan een hartafwijking. Er heerste veel frustratie bij medegevangenen. Had de dood van de jongeman voorkomen kunnen worden als hij bij het binnenkomen een medisch onderzoek had ondergaan? Die vraag blijft knagen.

Helpt zelfmoorden gebeurt tijdens eerste dagen in gevangenis, schuldig of niet

„Op gezondheidszorg in de gevangenis wordt al jarenlang bespaard”, weet de aalmoezenier. „Artsen krijgen het verbod om bepaalde duurder medicatie voor te schrijven. Een oudere man die meermaals had gevraagd om opgenomen te worden in het ziekenhuis, kreeg pas na lange tijd toestemming. Dezelfde avond van zijn aankomst in het ziekenhuis overleed hij. Toeval of nalatigheid? Weer zo'n onbeantwoorde vraag.”

Hoe kan dit allemaal zomaar? Er bestaat toch een Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen, die procedures moet controleren en wantoestanden aan het licht brengen? Ondervoorzitter Walter Thiery bevestigt: „Elke

gevangenis heeft zo'n commissie, overkoepeld door de Centrale Toezichtsraad. Ze bestaan echter uit vrijwilligers, allemaal mensen met kennis van zaken en met een groot idealisme. We komen handen en oren tekort en kunnen enkel advies geven.”

Tussen 2007 en 2013 stierven in onze gevangenis 341 mensen, weet Thiery. In 98 gevallen ging het om zelfmoord. Dat is een op de drie, waardoor deze doodsoorzaak zes tot acht keer meer voorkomt dan buiten de gevangenis. „Ongeveer de helft van de zelfmoorden gebeurt in de eerste drie dagen na de opsluiting, schuldig of niet. Alleen al de vrijheidsberoving weegt zwaar op het gemoed. Bij heel wat daders is er bovendien vooraf al een psychische problematiek. Beleidsmensen zijn zich niet altijd voldoende bewust van de grote verantwoordelijkheid die ze dragen voor de veiligheid van mensen in zo'n kwetsbare positie. Iedere gedetineerde zou bij zijn aankomst moeten onderzocht worden door een arts, maar daarvoor is er te weinig personeel.”

Een tweede belangrijke doodsoorzaak in gevangenis is terug te brengen op politiegeweld, zowel in politiecellen als tijdens stakingen in gevangenis. „Ontoereikende medische zorg is echter de constante waarvoor België door diverse instanties werd aangeklaagd. Tel daarbij de gebrekkige hygiëne in aftandse instellingen en een groeiend gebrek aan personeel. Zo beschikt de gevangenis van Vorst over drie geneesheren die elk tien uur per week aanwezig zijn voor zeventien gedetineerden. 's Nachts is er niet eens een verpleegkundige aanwezig in de psychiatrische annex.”

STANDPUNT

Bert CLAERHOUT

Hoe elke oorlog het beest in ons wakker maakt

„ Gevechten in Oekraïne, gewapende conflicten en ontvoeringen in Afrika, gruwelijke executies door Islamitische Staat. Neen, een vreedevolle wereld was het ook in 2014 niet. Recente ontvoeringen over folteringen door de Amerikaanse inlichtingendienst CIA – in het Midden-Oosten, in de gevangenis op Guantanamo Bay en her en der in Europa – zetten dat extra in de verf. Eigenlijk wisten we het al sinds 2004, toen schaamteloze beelden van martelpraktijken in de Abu Ghraib-gevangenis, vlak bij de Iraakse hoofdstad Bagdad, wereldwijd opschudding veroorzaakten. Maar dat maakt het niet minder pijnlijk. Gevangenen wier hoofd voortdurend met water wordt overgoten waardoor ze het gevoel hebben te verdrinken of die dagenlang naakt aan een muur worden vastgeketend. Dergelijke getuigenissen doen ons ontwaken uit de westerse droom van vrede en vooruitgang, en illustreren eens te meer hoe elke oorlog het beest in de mens wakker maakt.

De martelpraktijken van de CIA kunnen niet worden afgedaan als een ontsporing van dolgedraaide individuen. Washington was perfect op de hoogte van wat zich achter de gevangenis muren afspeelde. Dat alle regimes folteren, is evenmin een excuus. Toegegeven, elke oorlog creëert een spiraal van geweld die in de praktijk veel huiveringwekkender is dan buitenstaanders zich kunnen voorstellen. Het is dan ook een illusie te geloven dat de technologie ooit een 'schone' oorlog mogelijk maakt. Een Amerikaanse militaire gevangenisbewaker liet er geen twijfel over bestaan toen hij getuigde: „Het was onze opdracht het leven van de gevangenen tot een hel te maken om ze te doen praten.” Zo werden de Verenigde Staten, die na de terreuraanslagen van 11 september 2001 het Midden-Oosten wilden bevrijden en democratiseren, op hun beurt verdrukkers. De martelpraktijken die ze oplegden, waren het tegenovergestelde van wat wij doorgaans onder westerse waarden verstaan. Uiteindelijk leidden ze alleen tot een escalatie van haat en geweld, waarvan de gebeurtenissen van de afgelopen tien jaar getuigen.

De CIA-martelpraktijken waren het tegenovergestelde van wat wij doorgaans onder westerse waarden verstaan

„Humaniteit begint altijd met de erkenning dat de mensheid het risico loopt in deze oervorm van tribalisme terug te vallen”, schreef de Nederlandse theoloog Gerrit Manenschijn in zijn boek *Riskante humaniteit*. Doordat oorlog dat besef in een mum van tijd tenietdoet, is elk gewapend conflict er een te veel. De rapporten van vredesbewegingen zoals Pax Christi, van Amnesty International en van Acat, de christelijke mensenrechtenorganisatie tegen foltering en doodstraf, spreken daarover boekdelen. De bekende Franse auteur en essayist Jean-Claude Barreau schreef ooit dat hij pas volwaardig mens is geworden, nadat hij in de Algerijnse burgeroorlog 's nachts het gehuil van gefolterde mensen had gehoord. Dat klinkt voor velen ver van ons bed. Bovendien nemen gewinning en onverschilligheid snel toe als we berichten over folteringen en executies in de media horen. Wat meer verontwaardiging daarover kan in 2015 zeker geen kwaad.”

Moslim, christen, gedetineerd of vrij, in de dood zijn we allemaal gelijk. © Greetje Van Buggenhout

Zalige Kerstmis, prettig Nieuwjaar

Beste abonnee,

Het nummer dat u in handen heeft, is het laatste van de jaargang 2014. **KERK & leven** verschijnt dit jaar niet tussen Kerstmis en Nieuwjaar. Het eerstvolgende nummer dat u in uw brievenbus krijgt, is dat van woensdag 7 januari 2015. De directie van Uitgeverij Halewijn en de redactie van **KERK & leven** wensen u alvast een zalige kerst en een prettig Nieuwjaar toe.